

CÂTEVA ASPECTE CU PRIVIRE LA EFECTELE CĂSĂTORIEI

Brîndușa MARIAN

ABSTRACT : *O dată cu încheierea căsătoriei iau naștere, pentru cei care o încheie, o serie de raporturi complexe prin conținutul lor, de naturi diferite, unele dintre ele fiind reglementate din punct de vedere legal. Astfel sunt reglementate raporturile patrimoniale și cele personale, nepatrimoniale dintre soți, stabilindu-se drepturi și obligații reciproce pentru aceștia. Conținutul raporturilor personale dintre soți este variat și complex legiuitorul neputând reglementa decât în linii mari și doar o parte dintre relațiile care apar între soți o dată cu încheierea căsătoriei. Reglementarea din punct de vedere juridic a raporturilor dintre soți își dovedește importanța și necesitatea în special, în condițiile apariției unor neînțelegeri între soți și mai ales când relațiile dintre aceștia sunt vătămăte și fac imposibilă continuarea căsătoriei.*

CUVINTE CHEIE: *soți, obligații, fidelitate, coabitare, nume.*

Încheierea căsătoriei dă naștere, pentru cei care o încheie, unor raporturi multiple, complexe, de naturi diferite, unele dintre ele făcând obiectul reglementărilor juridice. Sunt reglementate din punct de vedere legal atât raporturile patrimoniale și nepatrimoniale dintre soți, stabilindu-se drepturi și obligații reciproce pentru aceștia¹. Reglementarea din punct de vedere juridic a raporturilor dintre soți își dovedește importanța și necesitatea în special, în condițiile apariției unor neînțelegeri între soți și mai ales atunci când se pune problema desfacerii căsătoriei prin divorț.

Relațiile ce se nasc între soți în urma încheierii căsătoriei au la bază principiul egalității între sexe, art. 258 din Codul civil stabilind că „familia se întemeiază pe căsătoria liber consimțită între soți, pe egalitatea acestora, precum și pe dreptul și îndatorirea părinților de a asigura creșterea și educarea copiilor” și că „soții hotărăsc de comun acord în tot ceea ce privește căsătoria” (art. 308)².

Codul civil reglementează drepturile și îndatoririle personale ale soților (art.307-311) dar și drepturile și obligațiile patrimoniale ale soților (art. 312 și urm. Noul Cod civil)³. Deși prevederile privind drepturile și îndatoririle personale ale soților par, la prima

¹ Alexandru Bacaci, Viorica-Claudia Dumitrache, Cristina Codruța Hageanu, *Dreptul familiei*, Ediția 6, Editura C.H. Beck, București, 2009, p. 38.

² P. Filipescu, A.I. Filipescu, *Tratat de dreptul familiei*, Editura Universul Juridic, București, 2006, p. 50.

vedere, enumerate limitativ, ele se întregesc cu alte prevederi ale codului civil privind obligația de întreținere, drepturile și obligațiile părinților față de copiii lor minori, etc.

Realizând o analiză comparativă a prevederilor Codului familiei cu noile prevederi cuprinse în Codul civil, înțelegem că legiuitorul a dorit să lărgescă aria obligațiilor personale ale soților prevăzând expres obligația soților de a fi fideli precum și obligația soților de a coabita împreună.

Obligația cu privire la nume

Potrivit art. 311 din Codul civil, soții sunt obligați să poarte numele declarat la încheierea căsătoriei. Numele soților se declară odată cu depunerea declarației de căsătorie. Potrivit reglementărilor anterioare referitoare la nume, cuprinse în art. 27 alin. 2 din Codul familiei soții aveau posibilitatea de a alege ca nume, una dintre următoarele variante: fie să își păstreze numele avut până la data încheierii căsătoriei, fie să aleagă un nume comun, numele unuia dintre soți sau numele reunite. În literatura de specialitate s-au făcut sugestii referitor la o posibilă legiferare care ar elimina posibilitatea reunirii numelor motivând că aceasta nu ține de tradițiile poporului nostru și de asemenea că s-ar putea ajunge la combinații care ar altera rostul numelui persoanei, acela de element de identificare a ei. În legătură cu aceste prevederi s-a considerat că posibilitatea de alegere a numelui prevăzută de acest articol era limitativă, ceea ce înseamnă că erau excluse eventualele elemente combinative cum ar fi de exemplu: soții să aleagă ca nume comun un al treilea nume, diferit de numele lor sau unul dintre soți să păstreze numele avut, iar celălalt să aleagă un nume compus⁴.

Cu toate analizele și sugestiile realizate în literatura de specialitate, legiuitorul a considerat necesar să mai adauge o variantă, aceea potrivit căreia unul dintre soți își poate păstra numele avut înainte de căsătorie iar celălalt soț să poarte numele lor reunite⁵. Această variantă, în opinia noastră vine ca un compromis al legiuitorului, în sprijinul celor care doresc să își păstreze într-o formă sau alta numele avut înaintea căsătoriei, fără a aduce atingere orgoliului celui alt soț.

Potrivit art. 311 din Noul Cod civil, soții sunt obligați să poarte numele declarat la încheierea căsătoriei iar în situația în care au ales să poarte un nume comun, unul dintre soți nu poate cere schimbarea acestui nume pe cale administrativă decât cu consimțământul celui alt soț. Trebuie menționat că această reglementare este aplicabilă doar celor care au ales un nume comun, pentru că în varianta în care unul dintre soți și-a păstrat numele avut înaintea căsătoriei, el va putea să își schimbe numele pe cale administrativă, fără consimțământul celui alt soț, deoarece schimbarea nu produce asupra numelui celui alt soț nici un efect. Soții vor putea cere și împreună schimbarea numelui

³ Teodor Bodoașcă, *Tratat de dreptul familiei. Partea I. Căsătoria*, Editura Dimitrie Cantemir, Tîrgu-Mureș, 2009, p. 142.

⁴ Ion Albu, *Dreptul familiei*, Editura didactică și pedagogică, București, 1975 p.114. |

⁵ Art. 282 Noul Cod civil.

lor comun, dar în această variantă fiecare va trebui să facă solicitarea de schimbare a numelui printr-o cerere separată⁶.

În literatura de specialitate⁷ s-au analizat de câteva situații de excepție în legătură cu numele viitorilor soți. Se pune astfel întrebarea: dacă soțul supraviețuitor care are ca nume de familie numele soțului precedent încheind o nouă căsătorie va putea sau nu să convină ca acest nume să devină comun cu al noului soț? Răspunsul este DA din două considerente: dreptul la nume nu poate fi îngrădit decât în mod expres ori o asemenea dispoziție legală care să îngrădească în mod expres dreptul la nume nu există; legiuitorul nu face distincție asupra modului în care viitorii soți au dobândit numele: ca efect al filiației, adopției sau căsătoriei. Aceeași soluție s-a preconizat și în situația în care unul din soți a mai fost căsătorit și a păstrat în urma divorțului numele soțului din prima căsătorie⁸.

Obligația de sprijin moral este reglementată în art. 309 din Codul civil. În cadrul acestei obligații, pornind de la ideea că la baza relațiilor de familie stau prietenia și afecțiunea reciprocă⁹, legea vizează toate îndatoririle reciproce de asistență afectivă și spirituală pe care soții sunt obligați să le îndeplinească pentru a conviețui în condiții normale și pentru a putea depăși momentele de nevoie, suferință fizică și morală. Sprijinul moral pe care trebuie să și-l acorde reciproc cei doi soți trebuie să aibă la bază sinceritatea, înțelegerea, toleranța și susținerea reciprocă. În realizarea acestei obligații soții trebuie să se încurajeze reciproc, să se sprijine reciproc în activitățile profesionale și sociale pe care le desfășoară, să apere, atunci când situația o impune, cinstea și reputația celuilalt, să se susțină în caz de boală sau infirmitate și în orice altă situație specială¹⁰. Practic fundamentul acestei obligații îl constituie solidaritatea pe care soții trebuie să o manifeste reciproc¹¹. Prin denumire această obligație pare să aibă un caracter moral dar, în realitate, este o îndatorire cu caracter juridic a cărei neîndeplinire poate constitui motiv de divorț¹², totodată neîndeplinirea acestei obligații poate îmbrăca forma contravenției¹³ sau chiar a infracțiunii de abandon de familie¹⁴.

În strânsă legătură cu obligația de asistență morală dar și cu obligația de fidelitate este reglementată **obligația de respect** reciproc a soților. Pornind de la ideea că la baza relațiilor de familie stau sentimente de afecțiune și prietenie, respectul constituie indicatorul calitativ al echilibrului moral dintre soți. Astfel, în spiritul acestei obligații și în strânsă legătură cu aceasta, legiuitorul a reglementat obligația soților de a respecta secretul corespondenței, relațiilor sociale ale celuilalt soț, inclusiv alegerile fiecăruia

⁶ Alexandru Bacaci, Viorica-Claudia Dumitrache, Cristina Codruța Hageanu, *op.cit.*, p. 40.

⁷ *Ibidem*, p. 40.

⁸ Emese Florian, *Dreptul familiei*, Ediția a 3-a, Editura C.H. Beck, București, 2010, p. 90.

⁹ Alexandru Bacaci, Viorica-Claudia Dumitrache, Cristina Codruța Hageanu, *op.cit.*, p.41.

¹⁰ Dan Lupașcu, Ioana Pădurariu, *Dreptul familiei*, Editura Universul Juridic, București, 2010, p.101.

¹¹ Teodor Bodoașcă, *op.cit.*, p. 148.

¹² Ion Albu, *op.cit.*, p.114.

¹³ Adriana Corhan, *Dreptul familiei – Teorie și practică*, Editura Lumina Lex, București, 2009, p.94.

¹⁴ Art. 305 Cod penal.

dintre soți legate de viața profesională¹⁵, nici unul dintre soți neavând dreptul de a cenzura corespondența, relațiile sociale și viața profesională a celuilalt.

Obligația conjugală

Noul Cod civil nu reglementează expres această obligație.

Obligația conjugală este o obligație separată de cea privind locuința comună și există indiferent dacă soții au locuință comună sau locuiesc separat¹⁶. Obligația conjugală este în strânsă legătură nu numai cu afecțiunea reciprocă între soți, dar și cu capacitatea lor sexuală; de aceasta și de dorința soților de a-și îndeplini obligațiile sexuale depinde realizarea funcției de perpetuare a speciei umane, ce constituie scopul întemeierii unei familii¹⁷.

Neîndeplinirea obligației conjugale de către unul sau de către ambii soți nu înseamnă neapărat infidelitate. Neîndeplinirea culpabilă a obligației conjugale de către unul dintre soți nu-l îndreptățește pe celălalt soț să-l supună la raporturi sexuale prin constrângere, deoarece într-un asemenea caz se săvârșește infracțiunea de viol. Neîndeplinirea acestei obligații constituie motiv temeinic de divorț pentru soțul care dorește îndeplinirea ei¹⁸.

Obligația de fidelitate

Soții sunt datori, după încheierea căsătoriei să întrețină împreună relații sexuale și în același timp să nu întrețină astfel de relații în afara căsătoriei, adică să fie fideli unul față de celălalt¹⁹. Dacă în Codul familiei această obligație nu era prevăzută, fiind considerată o consecință firească a căsătoriei, legiuitorul a prevăzut obligația de fidelitate expres în art. 311 din Noul Cod civil. Obligația de fidelitate incumbă două aspecte: unul pozitiv - îndeplinirea de către fiecare dintre soți a îndatoririlor conjugale, altul negativ, de a nu întreține relații sexuale în afara căsătoriei²⁰. Considerăm că această obligație rezultă din principiul monogamiei și ține de moralitatea relațiilor de familie; iar îndeplinirea acestei obligații de către femeie ca și realizarea obligației de coabitare de către bărbat constituie temeiul prezumțiilor de paternitate.

Încălcarea obligației de fidelitate se sancționa, până în anul 2006, penal²¹ prin incriminarea infracțiunii de adulter, potrivit art. 340 Cod penal, însă prin Legea nr. 278/2006 pentru modificarea și completarea Codului penal dispozițiile acestui articol au

¹⁵ Art. 310 Noul Cod civil.

¹⁶ I.P. Filipescu, A.I. Filipescu, *op. cit.*, p. 54.

¹⁷ Teodor Bodoașcă, *op.cit.*, p. 154.

¹⁸ *Idem.*

¹⁹ Alexandru Bacaci, Viorica-Claudia Dumitrache, Cristina Codruța Hageanu, *op.cit.*, p. 41.

²⁰ Emese Florian, *op.cit.*, p. 95.

²¹ Art. 340 Cod penal modificat prin Legea nr. 278/2006 pentru modificarea și completarea Codului penal publicată în Monitorul Oficial, Partea I nr. 601 din 12 iulie 2006.

fost abrogate²². În prezent adulterul nu mai este considerat infracțiune, dar nerespectarea obligației de fidelitate poate constitui motiv de divorț.

Obligația soților de a coabita și de a locui împreună

Spre deosebire de vechea reglementare din Codul civil care stabilea că femeia își are locuința la soțul ei, Codul familiei nu conținea dispoziții în această privință. În prezent, legiuitorul a considerat oportun să prevadă în mod expres, obligația de a locui împreună având în vedere că obligația soților de a coabita este de esența căsătoriei. Astfel potrivit art. 309 alin.2 din Codul civil, soții au îndatorirea de a locui împreună și doar în situații de excepție ei pot hotărî să locuiască separat. Refuzul nejustificat al unuia dintre soți de a locui împreună cu celălalt soț constituie motiv temeinic de divorț. Menționăm că legiuitorul a stabilit ca regulă obligația soților de a locui împreună, posibilitatea acestora de a locui separat fiind o acceptată doar în situații excepționale. Astfel, este posibil ca, doar pentru motive temeinice, soții să aibă, de obicei pentru perioade limitate de timp, *domicilii separate*. Aceste situații excepționale, după cum a stabilit fosta instanță supremă, pot fi impuse de exercitarea unei profesii, îngrijirea sănătății, de necesitatea pregătirii de specialitate etc.²³.

Există însă și situația în care unul dintre soți este alungat din locuința comună de către celălalt soț sau este părăsit de către acesta – situație în care unul dintre soți este supus unor suferințe fizice și morale, constituie infracțiunea de abandon de familie²⁴. Fapta ce constă în alungarea din locuința comună a soțului sau soției, a copiilor sau a oricărei persoane aflate în întreținere este contravenție²⁵ dacă, potrivit legii penale, nu constituie infracțiune²⁶. (art. 2 pct. 28 din Legea nr. 61/1991 republicată²⁷).

În literatura de specialitate s-a pus problema, dacă unul dintre soți are posibilitatea de a obține prin intermediul instanțelor de judecată, evacuarea celuilalt soț din locuința comună, opiniile în acest sens fiind contradictorii. Ne raliem opiniei conform căreia evacuarea soțului din locuința comună este posibilă și admisibilă, atunci când acesta, prin comportarea sa violentă, ar pune în pericol grav viața, integritatea corporală sau sănătatea celuilalt soț și a membrilor familiei și ar duce la imposibilitatea continuării conviețuirii. considerăm că acest lucru este admisibil și dacă soțul, a cărui evacuare se solicită, este coproprietarul locuinței, fiindcă evacuarea dispusă, este vremelnică și nu generează pierderea dreptului de proprietate²⁸.

Totodată, instanța poate stabili o măsură de siguranță, pe o durată de până la 2 ani, ce constă în interdicția de a reveni în locuința familiei, pentru persoana condamnată la pedeapsa închisorii de cel puțin 1 an pentru loviri sau orice alte acte de violență

²² Teodor Bodoașcă, *op.cit.*, p. 149.

²³ Alexandru Bacaci, Viorica-Claudia Dumitrache, Cristina Codruța Hageanu, *op.cit.*, p. 42.

²⁴ Art. 305 lit. a) din Codul penal

²⁵ Art. 2 pct. 28 din Legea nr. 61/1991 republicată.

²⁶ Alexandru Bacaci, Viorica-Claudia Dumitrache, Cristina Codruța Hageanu, *op.cit.*, p. 42.

²⁷ Republicată în Monitorul Oficial, Partea I nr. 77 din 31 ianuarie 2011.

²⁸ Alexandru Bacaci, Viorica-Claudia Dumitrache, Cristina Codruța Hageanu, *op. cit.*, p. 42.

cauzatoare de suferințe fizice sau psihice, săvârșite asupra membrilor de familie, dacă constată că prezența acesteia în locuința familiei constituie un pericol grav pentru ceilalți membri de familie²⁹.

În ceea ce privește locuința comună legiuitorul aduce o serie de noutăți. Prin art. 321 se definește termenul de „locuința familiei” ca fiind locuința comună a soților sau în lipsă, locuința soțului la care se află copiii. Legiuitorul a înțeles să reglementeze regimul juridic al locuinței familiale într-o manieră mai restrictivă decât domiciliul conjugal, care nu este neapărat identificat cu locuința familiei.

Dificultățile apar în stabilirea locuinței familiei în situația în care soții nu au copii și au reședințe diferite sau a soților despărțiți în fapt având în îngrijire copii din căsătorie sau copii cu statut asimilat, precum și a soților care, separându-se au părăsit fiecare locuința familială³⁰.

Definirea locuinței familiei presupune două elemente: unul obiectiv ce se concretizează în imobilul de locuit, unul subiectiv care are în vedere faptul că soții au afectat acest imobil familiei, adică ducerii vieții de familie în acel imobil. Consecința cea mai importantă a prevederilor codului civil constă în faptul că, fără consimțământul scris al celuilalt soț, nici unul dintre soți, nici măcar cel care deține un drept exclusiv de proprietate asupra imobilului, locuința a familiei, nu poate dispune de drepturile asupra locuinței, neputând încheia acte care ar putea afecta folosința locuinței; cuprindem aici actele de vânzare, ipotecă, gaj, uzufruct, renunțarea la un drept, închiriere etc. Există în același timp reguli aplicabile și în cazul bunurilor mobile care mobilează și decorează casa³¹. Noul Cod civil cuprinde însă și prevederi menite să împiedice abuzurile; astfel este reglementată posibilitatea oricărui dintre soți de a se adresa instanței de tutelă pentru ca aceasta să autorizeze încheierea actului atunci când consimțământul este refuzat de celălalt soț fără un motiv legitim. Legiuitorul a instituit pentru situația în care actele sunt încheiate fără consimțământul celuilalt soț, o sancțiune, creând posibilitatea soțului care nu și-a dat acordul pentru încheierea anumitor acte care au afectat folosința locuinței familiei, de a cere anularea acelor acte în termen de un an de la data la care a luat cunoștință de săvârșirea lor cu mențiunea că anularea se poate cere instanței numai în situația în care locuința familiei a fost notată în cartea funciară. Notarea locuinței în cartea funciară poate fi făcută de oricare dintre cei doi soți, chiar și de soțul care nu este proprietar. Dacă locuința nu a fost notată în cartea funciară, soțul care nu și-a dat acordul respectiv nu poate să ceară și să obțină decât daune-interese de la celălalt soț cu excepția cazului în care terțul dobânditor a cunoscut, pe altă cale, calitatea de locuință a familiei pe altă cale³².

Dispozițiile codului civil afectează dreptul de proprietate exclusivă asupra bunului imobil care este locuința familiei. Acest lucru constituie o derogare de la

²⁹ Dan Lupașcu, Ioana Pădurariu, *Dreptul familiei*, Ediția a V-a, Editura Universul Juridic, București, 2010, p. 102

³⁰ Emese Florian, *op.cit.*, p.96

³¹ Art. 322 alin. 2 Noul Cod civil.

³² Art. 322 alin.5 Noul Cod civil.

drepturile fiecăruia dintre soți cu privire la bunurile proprii, în sensul că soțul – proprietar al imobilului declarat locuința familiei renunță prin simplul fapt al acestei afectări la o parte din prerogativele sale, el neputând înstrăina acest bun fără consimțământul celuilalt soț neproprietar, deși, în principiu, fiecare soț este liber să înstrăineze singur bunurile sale proprii³³.

Scopul acestor prevederi este reprezentat de protecția locuinței familiei împotriva unor acte ale soților motivate de rea-credință. Efectele acestor prevederi sunt cu atât mai importante cu cât, indiferent de regimul matrimonial ales, exercitarea dreptului de dispoziție cu privire la bunurile proprii care constituie locuința familiei va fi afectat de această condiție, a obținerii consimțământului expres și prealabil al celuilalt soț. Altfel spus soții nu pot conveni derogarea de la aplicarea acestor dispoziții ale codului civil cu privire la dreptul de a dispune de bunul propriu.

Un alt aspect important este cel cu privire la locuința familiei în situația în care soții locuiesc într-un imobil deținut în baza unui contract de închiriere, ceea ce are ca și consecință faptul că fiecare soț va avea un drept locativ propriu, chiar dacă numai unul este titularul contractului de închiriere. În cazul în care intervine desfacerea căsătoriei pentru soții care locuiesc într-un imobil închiriat, noul Cod civil prevede că urmează a fi atribuit unuia dintre soți beneficiul contractului de închiriere, prin analiza criteriilor care țin de interesul superior al copiilor minori și culpa în desfacerea căsătoriei. Interdicțiile privind dreptul de a dispune cu privire la locuința familiei sunt valabile și pentru situația în care imobilul este deținut în temeiul unui contract de închiriere³⁴.

Capacitatea deplină de exercițiu

Unul dintre cele mai importante efecte ale căsătoriei este legat de capacitatea juridică a minorului. Astfel, minorul căsătorit dobândește **capacitate deplină de exercițiu**. În cazul în care căsătoria este declarată nulă sau este desfăcută prin divorț minorul nu-și pierde capacitatea deplină de exercițiu dobândită ca urmare a încheierii căsătoriei.

Concluzii

Încheierea căsătoriei creează pentru cei doi soți un ansamblu de drepturi dar și obligații reciproce.

Drepturile și îndatoririle personale ale soților reglementate expres sau care reies prin dispozițiile Noului Cod civil sunt de o reală importanță, de respectarea lor depinzând într-o mare măsură buna desfășurare a relațiilor dintre aceștia, pe întreaga durată a căsătoriei. Soții nu au posibilitatea de a le accepta selectiv, sub condiție sau termen.

Codul familiei, abrogat prin Noul Cod civil nu prevedea modalități de soluționare a neînțelegerilor dintre soți așa cum prevedea în cazul neînțelegerilor ce apăreau în privința

³³ *Codul civil pe înțelesul tuturor*, Editura Adevărul, București, 2011, p. 126

³⁴ *Ibidem*, pp. 126-127.

ocrotirii părintești; soții fiind singurii în măsură să își rezolve conflictele, în scopul menținerii căsătoriei.

Concluzionăm binevenite prevederile Noului Cod civil menite să completeze seria de drepturi și obligații pe care le au soții reglementând expres pe lângă obligațiile cu privire nume și obligația de fidelitate, de respect, de sprijin moral, independența soților, respectiv, obligația de a locui împreună. De asemenea, actuala reglementare stabilește o serie de atribuții în sarcina instanțelor de tutelă, care au competență în soluționarea tuturor conflictelor ce pot să apară în relațiile de familie, deci și în ceea ce privește relațiile personale dintre soți, dându-se astfel posibilitatea soților de a restabili echilibrul între ei și în cadrul familiei.